

SKRIFTER UTGIVNA AV KUNGL. GUSTAV ADOLFS
AKADEMIEN FÖR FOLKLIVSFORSKNING. 8.

ÖSTGÖTSKA FOLKMINNEN

SAMLADE AV

SVEN ROTHMAN

LUND 1941

HÅKAN OHLSSONS BOKTRYCKERI

I.

Folksäner och Folktro

från sydvästra Östergötlands skogsbygder

(Omberg, Ödeshög, St. Åby, Trehörna)

Upptecknade sommaren 1912

1. Skrock och vidskepelse.

1. När ja va unger så tjänte ja ve Häljorp i Vallerstasockna, å där hadde di så mycke tocke där skit för sej. Förste kvällen ja kom dit skulle ja ha en smörgås, å då skulle ja sitta i spisen å äta, för då skulle ja inte less. Å när ja hadde lagt mej, så skulle ja räkna bjälka i taket, för då skulle ja häller inte less.

2. Om en sopade stuva en månda, så sopa en bort alla penga. Å så fick en inte låta nån kvast eller skovel eller spae stå å ända, för då skulle höken ta hönsa, eller om en sopade när de brann i ungen, eller också skulle kriterera få skottet.

3. Å när kriterera vart sjuka, så skulle en kasta en såstång över dom så vart di bra.

4. När e ko hadde kalvat skulle en ha e sax å e hen i kruka när en mjölka, så länge ho mjölka råmjölk, å de va nie mål de.

5. När en sinte e ko, så skulle en mjölka i si sko å så tömma mjölka i ett kors över ryggen på kona å säja:

»Nu siner ja dej en freda,
å nu ska du kalva en medda».

6. Å när e kviga hadde kalvat förste gången, så skulle bonnen gå å slå te'na på bena mä ett björkeris, när ho mjölkades, å så skulle han säja:

»Så städt ska du stå på din fot
som detta trä har stått på sin rot».

7. Å så feck en allri sälja nån mjölk utan å först ha släckt e tännesticka i'na å droppat ett par droppa vatten i'na. Å ällen den skulle vara för att när en gick över villspår mä mjölka, så skulle den inte bli skadader, om de hadde vart äll i'na. Å vattnet de va för att om en gick över rinnande vatten, så kunne fiska förstöra mjölka, om de inte va vatten i'na.

8. Å så skulle di sätta en lie mä eggen utåt i var glugg i laa, för att annars kom »havfrua» å to foret.

9. När en släppte vall fåra om våren så skulle en binna ihop lika många nyckla som de va får å lägga på tröskeln å låta dom springa över; å ärtehalmsfor skulle di också lägga å låta dom springa över å säga: »Nu ska I hänga ihop som e ärterev».

10. När en släppte vall kora, så skulle en smörja dom ve horna mä flott å svagel, å så skulle en ge dom tjära å libbesticka, för di inte skulle bli sjuka. Å så skulle di gå över en stor kniv bå i fjälsdöra å i betesgrinna. (»Väva-Tilda».)

11. När e ko kalvat, å di skulle ge'na dricka, skulle di ta utå va di kalla »stulet å hemburet»* å fila å en bit å lägga i vattnet. Å si, de skulle ha en särskilt verkan de. (Aug. Johansson, V. Djurledet, Alvastra.)

12. När di skulle kärna, å de inte ville bli smör, så skulle di lägga åbrytna nålsudda i grädden, så blidde de smör.

13. Di skulle ha kniva i mjölka, när di skulle ge bort'na. (Fredrik Johansson, Stava,¹ Ödeshög.)

14. När djura hadde fått skottet, så bröt di å åtta pinna, som va kvista på, å så knäppte di å dom mä fingra, en framåt för huvet å en bakåt för röva å tre på var sia, å sen skulle di spotta lika många gånger.

15. När di hadde köpt hem kritter, så skulle di ta å le dom tre gånger ikring en jordfast sten, å sen skulle di låta dom gå över eggejärn å över äll, när di skulle gå in. (Gustaf Svensson.)

16. När di hadde timrat ny lagård, så kasta di in nära slanta i lagårn, för att krittera skulle trivs. (Johannes Månsson, St. Åby.)

* »stulet å hemburet» = en järnsak som blivit stulen men kommit tillrätta igen.

¹ Hs. har här och i fortsättningen *Stava*.

17. Å när krittera blidde sjuka, så skulle di ta en levanes orm, å hugga e älla i tröscla å lägga ner'n där, å så spika igen. (Gustaf Svensson, St. Åby.)

18. Om en to å e panna i spisen, så skulle en ta älltånga å röra i spisen, annars skulle en bli osams mä den som kom å to i e panna därnäst. (»Väva-Tilda», Ödeshög.)

19. När en bryggde dricka, så skulle en, när en hadde mälat malten, röra opp ett hål å lägga i ett ällglö, å så skulle en säga: »Nu ska inte trölla ta bort de söta».

20. När di skulle bränna brännvin förre i tiden, så skulle di ha ett mänskeben i kara, för att brännvinet skulle bli riktigt bra. (Mor Andersson, Ödeshög, Stava.)

21. När di hadde fått barn, så hadde di en massa orninger. Då skulle di hugga in kniva över dörra å bränna krut, för att inte trolla skulle komma å byta bort dom. (Erik Carlsson, St. Åby.)

22. När di skulle gifta sej, så skulle di lägga pänga först i skorna å sen i sänga, för di skulle bli rika.

23. Om di pissa på ett ställe, där de va spöke, så måste di gå dit å offra sen. En slant skulle di offra, för di inte skulle bli sjuka. (Gustaf Svensson.)

24. När di sådde linfrö, då skulle hustru vara me å klä sej så grann, ho skulle vara kyrkeklädder, för då skulle linet växa så rent. Men de va allmänt, den sea. (»Väva-Tilda».)

25. De va en gubbe, när han hadde sått, så välte han ikull skäppa å öste jord på'na. Då frågte di'en, om han trolla, när han gjorde så där. »Nää, de vet ja inte», sa han. (Gustaf Svensson.)

26. Ja lå sjuker en da, å då skulle bonnen sta å sälja en häst, de va en gammal häst, han va trettitre år, ve Valborgs-mässe marken i Skeninge. Å ja gick ut ett tag, å då mötte ja bonnen mä hästen. Å då när ja kom in, så sa mora: »Mötte du hästen», sa ho. »Jaa», sa ja, »de gjorde ja». — »Å, så dant de va», sa ho. »Varför de», sa ja. »Joo, nu får han inte sälja hästen», sa ho. Men när han kom hem, så hadde han sålt hästen, å fått mer för'n än han hadde tänkt. Si, de skulle inte vara bra å möta fruntimmer. Men den gången hadde ja tur mä mej. (»Väva-Tilda».)

27. Då när kärngera skulle resa åt »påskmarken», så skulle en bomma igen väl, lagårda å alla uthusa, för att inte påska-

kärngera skulle komma in å ta krittera å ria på, å så skulle en körsa över dörra. (Knekten Staf, Stava, Ödeshög.)

28. Dymmelonsdan innan kvällen skulle en ha ällat å släppt spjället, för att inte påskkäringera skulle komma in. På samma sätt skulle de vara, när di for hem, på påskafton. (Aug. Johansson, V. Djurledet, Alvastra.)

29. Påsken då skulle di måla femudda på alla döra. Skärtorsdagsmorrn skulle di kasta dynga (»skärtorsdasdynga») opp över dörra. (Gustaf Svensson.)

30. Förr hadde di allti för se, att di skulle låta ett ljus brinna på bort om julenatta, å så skulle di ställa skora unner bort å vännå tårna framför. Å om då nån skulle dö om året, så skulle hanses skor ha vänt sej om morrn, så di sto mä tåra utåt döra te. Å mitt unner födseltimma om julnatta, så skulle ljuset brinna i två låger.

31. Om nån ville gifta sej, så skulle han gå ut om julakvällen å gå omkring bostan tre gånger, å då tredje gången, han gick, så skulle han få si gemålet sitta ve fönstret, när han titte in, å ta för sej å rättera.

32. Julbrasa skulle allti ällas så, att träna sattes å änna. Di las inte. Å unner julehöljda så skulle di inte få släcka nån brann, för då skulle de växa brann i säna om sommarn, å inte fick di bära ut nån aska häller.

33. Å så, de som sto på julebort, de skulle stå kvar orört unner natta, å den som hadde vatt i körka sen om juldasmöra skulle samla ihop utå allt, te å mä utå brännvinet, å gå ut i lagårn å ge krittera. Men de skulle vara den som hadde vatt åt körka de, förståss.

34. I taket brukte di ha fågla mä vinga utbredda, mä näbben i bröstet. De va såna där pillkaner, di kallar. Di påstår, att di ska suga sitt eget blo å fö sej mä. Men inte vet ja, om de ä sant. Di va för de mästa utå trä eller utå svamp, sån där vit svamp som växer på björka; men vinga va vanlitvis utå nån ann materia.

35. Så hadde di för sej att di skulle gå ut i lagårn hos granna om anddasmöra å skjuta ut gödsla åt dom å städa. (Staf, Ödeshög.)

36. Annanda jul hadde di för seremon,* att di skulle opp

* seremo'n = ceremoni.

tidit å möka i lagårn hos granna å häva opp'et i krubbera åt krittera. De gjorde di på illakhet förståss. Så bjö di varandra på anddas-glyggen från den ena stuva te den annra. (Aug. Johansson.)

37. Om de fattades en sked ve julbort julafton, skulle en dö bort; va de en sked för mycke, skulle en ny familjemedlem komma te unner året. (Aug. Johansson.)

38. Julafton då skulle di vira ihop som en sudde utå halm å lägga unner julbort, för då skulle gässa ligga väl om året, om den fick ligga kvar där hela jula.

39. Å så skulle de stå en mugg mä dricka på bordet, som ingen fick dricka å. Å på juldasmöra så skulle piga, när ho kom frå körka, gå in i lagårn, precis som ho va klädder mä salmbok å allt, å tvätta alla oxemanka å kojuvra mä ölet, för då skulle di inte spricka sönnner unner sommarn.

40. Så skulle di baka ett kors utå vörtebrö, som skulle ligga på bordet hela jula, å de skulle di gömma sedan te våren te första gången di to ut krok å oxa; å då skulle alla, djur å mänsker, äta utå'et. Å de har ja vatt mä om. De va så hårt, så en fick bösta sönnner'et mä mortlastöten.

41. Di skulle inte möka unner jula ifrå julaftonsmiddan å te anddasotta. Men sen kunne de hända, att di på spetakel hävde opp görseln i krubbera i stället för te möka. (»Väva-Tilda».)

42. Julen då skulle di ha en mugg mä dricka på bort, som di inte skulle dricka å. Men när di kom frå julotta, så skulle di gå ut i lagårn haldasklädda som di kom frå körka å tvätta kora mä drickat, å en skvätt skulle di slå ut i humlegårn, så skulle humlen växa bra, trodde di. (Mor Andersson, Stava.)

43. Julafton skulle di kasta fram dynga för krittera. Å så skulle di skrika i örat på dom: »Julafton!»

44. Å så skulle di ta korn mä sej te julotta, å dom skulle di ge hönsa, för att inte höken skulle ta dom. (Gustaf Svensson.)

45. Förre när di kom hem frå julotta, så skulle di inte få gå in, förrn di hadde vatt ute i lagårn å tvättat alla kojuvra å oxemanka. Å de skulle va mä öl å brännvin, som hadde stått över julnatta i en mugg unner julebort. De va, för att inte kojuvra å oxemanka skulle spricka sönnner om sommarn.

46. Å julafton då skulle di ta in ärtehalm å lägga på golvet

i rumma, å den skulle di dansa i, å den skulle di ligga i, å den skulle di inte få ta bort förrn över nyåret.

47. Nyårsdan på möra, innan »Hin håle va vaken», så re di ikring te gårda å blåste in nyår. Å då skulle klockarn ria i tåten förståss; å sen bjös di på förtäring, brännvin först å främst förståss. (Erik Carlsson.)

48. Om julafta, när di hadde ätet nattevard, så skulle di kasta skorna. Om di då träffa de rätta hörnet, så va de bra förståss.

49. När di la sej julafton, så skulle di röra om aska i spiseln å klappa den jämn. Va de då nåt fotspår på möra i aska, så skulle nån dö de året.

50. När di hadde klätt å sej å lagt sej om julafton, så skulle di ha sej »loppesup», dränga.

51. Ett utå julaljusa skulle brinna hela natta, å de skulle stå i en kopparbunke.

52. Å ätter julotta så skulle di köra kamp på hemvägen, hocken som hadde likst häst.

53. Den där bröhögen på julabort den kallte di för »jul-altare». Å de skulle di inte äta utå förrn tjugonda-knut. Svin-huvet kallte di »julahös». (Jonas Petter i Toretorp, St. Åby.)

54. Skälvan botades genom å låta barnet dricka ur en sko, som ägdes utå en person, som di kunne misstänka för te bedriva olovli kärlek. (Staf, Ödeshög.)

55. Å tannvärk bota di genom å peta tanna mä e sticka, så ho blidde lite blogi, å sen skulle sticka sättas in i växane trä.

56. Barnsjukdoma kunne också botas mä en krigares blo, som hadde vart ute i krig å avlivat nån mänska i kriget. Bara di gav barnet nära blodroppa, så skulle de bli bra.

57. Såna där barnsjukdoma kunne också botas mä å dra barnet en torsdasmöra genom ett klivet trä eller genom e grinn, som de hadde gått ut lik igenom. (Staf.)

58. När kloka gummer to bort storsteget, så ställde ho sej framför en å vre på en brannring, å då skulle en fråga: »Va gör du?» — »Ja tar bort storsteget», skulle ho säja då, å så skulle en bli bra.

59. Å när di hadde blitt gastekramade, så skulle di ta glö å släppa mella linntyget å kroppen tre gånger å ra.

60. När barna hadde skälvan, så to di å körde barna te e källa i Asketorp (?) i Smålann, å så blötte di barnet i kalla källe-

vattnet; men sen skulle di kasta bort linntyget eller också bränna opp'et. (Smeden Gustaf Svensson i Jönsabola,¹ St. Åby.)

61. När barna fick skabb, så skulle di ta barnet te e smeja, å di skulle inte få säja nåt, varken den som hadde barnet eller den som va me. Å så skulle di ta å blåsa på barnet mä bälgen. De va ju också en hednisk historia, förståss. (Smeden Svensson.)

62. När små barn fick kikhosta, så skulle di dricka ur ett människoben. (Smeden Pettersson, Ödeshög.)

63. De va tockna där vita orma. De trodde di, att de skulle va bra å få tag i å koka. Å den förste, som åt utå de där spat, han skulle kunna föråtsäja allting. Ja hörde talas om, de va e kärng som hadde fått tag i en sån där orm å skulle koka. Så gick ho ut i lagårn ett tag. Men ho hadde en pojke, å han stack ner fingern i gryta å slicka på. Då va han den förste, som smakte å spat. Sen gick han ut i lagårn te gumba, å då sa han: »Den där kona ho har en viter kalv i sej», sa han. Då försto ho, att han hadde vatt i gryta. (Staf, Ödeshög.)

64. Ja har hört en gång, å de skulle la vara sanning. De va här nere i Holkaberg i gamle gästgivaregårn. De hadde kommit en resande dit, å han va sjuker. Han skulle ner te Tysslann, te varmbadet där. Å då skulle köksa koka en ål te meddan. Men när ho va ute ett tag, så to katten åln. Då visste ho sej ingen rå först, men så gick ho ut i trögårn, å de hadde allti uppehållet sej en stor svarter orm där. Å ho to å slo ihjäl'en å flådde'en å la 'en i gryta. Å di åt å'en, både gästgivarn å den där herrn. Men om morron därpå, så va han precis frisker å brydde sej inte om å fara te Tysslann utan vände om. Men köksa ho måste tala om, hur de hadde tegått förståss. Å han ga'na pänga, men så måste ho lova honom å inte göra om'et. Ja vet e gumba, som bodde här nere, ho hadde känt när de där hände, så ho påstog, de skulle va sanning. Men inte vet ja, om de ä de för de. (Staf, Ödeshög.)

2. Häxeri och kloka.

65. Förre så brukte illaka kärnger gå ut långfredan, inna sola gick opp, mä smörkärna, å så stötte å kärna di, å så hoade di: »Så långt som detta ropet hörs, så långt ska allt smöret varda mitt», sa di. (Gustaf Johansson Kaxe, St. Åby.)

¹ Hs. *Jönsabol*.

66. Å dymmelonsdasmöra så skulle di ställa sej nakna i en bäck, som rann åt sør, å kärna.

67. Å när di skulle fara te Blåkulla, då smorde di kvasten å ungsraka mä nån smörja, di hadde, å så sa di:

»Ingenstäds emot,
utan allestäds fram.
Nu resa vi till Satans lann.»

Di reste dymmelonsdaskvällen, å påskafton kom di igen. (Gustaf Svensson.)

68. När di kärnade, så satte di kärna i bäcken, så skrek di å sa: »Så långt som detta ropet hörs, så långt ska sanket höra mej te». (Knekten Nero, Trehörna.)

69. Dymmelonsda så gick di opp på den högste sten di visste å där ställde di sej nakna å skrek: »Ett rop åt nörr, ett rop åt väster, ett rop åt sør å ett rop åt öster, å så långt som detta ropet hörs ska allt sanket varda mitt».

70. Å så gjorde di sej »mjölkahara». Å di va gjorda utå två trästicker hopbunna mä e silverhank. Å di där hara di gick i lagårda å mjölka kriterera. Sen spydde di ut mjölka i kättla, di hadde i en loge. (Gustaf Svensson.)

71. De va en pöjke i Fågelskärr, som såg mycke tocke där. Å en kväll när han va ute å re, så feck han si en hare, som stog å pattade e ko. Å han gick ätter bössa å sköt haren. Men när han hadde skjutet'en, så va de bara e spingesticka, som va bränder i båda änna, å så va de ombunnet e silverhank. (Fredr. Johansson, Stava.)

72. Di hadde hara förr, som ingen kunne skjuta. Di kallte dom för »mjölkahara». De va en, som di sköt lä hunnra skott på.

73. Min far skulle ut å skjuta tjäder en möra, å de va tidit, för si di spelar, när sola ä teress å gå opp. De va en skärtorsdasmöra. Å då fick han si e kärng, som stog ute i en bäck å kärna smör naketer. Han trodde de va ett spöke, så han tänkte te skjuta på'na. Men far han kände igen'na, när han kom närmer. De va e torparekärng, som bodde i närheten. (Nero, Trehörna.)

74. Di hadde nära knep, när di skulle lära sej skjuta. De va en som hette Lars Jonsson, han va å lärde sej å skjuta utå en, som di kallte för »Ranken». Å då fick han mä sej en sån där

ny batting, di kallar, som han skulle ha i ficka. Å när han kom ut i skogen, så kom de så fullt å tjäder, så han visste inte te sej en gång. Å rätt va de va, så kom de som en storer kolesäck å to mä sej alltihop. Å Lars Jonsson han vart så rädder, så han ba Gu bevara sej för bå »Ranken» å hanses batting å alltihopa. (Smeden Pettersson, Stava, Ödeshög.)

75. De va en gubbe, Pelle i Öna i Åbysockna, som trodde han kunne trolla å kunne mä allt möjlit. Han laga ihop klot å gav dom åt kriterera. De va e flicka, som kom frå Visingsö, som kom å fråga'en, hur ho skulle bära sej te för å få väven färdi. »Ja», sa han, »då ska du inte väva på'n annat än om torsdasmörna, innan sola har gått opp, å när du kastar skytteln, så ska du kasta'n annsylv tre torsdasmörna. Men de va lä inte hela ärnet», sa han. »Nää», sa ho, »de va allt nåt annat mä», sa ho. »De va lä fästman», sa han. »Jaa, de va de lä allt», sa ho. »Joo, de går nog bra, du får'en allt», sa han. Ja, sen om hösta så kom ho te gubben, å då va ho gifter, å då hadde ho mä sej en yllschal å gav gumma, för de hadde gått så bra mä fästman å väven. (»Väva-Tilda».)

76. De va e gumma här, ja, ho lever än för resten, som di sa kunne trolla. Ho gjorde missommarjäst, den där gumma. Missommarnatta klocka tolv så dro ho ett lakan i daggen i gräset utanför stuva, å sen krama ho ur de där, å rörde i mjöl. Å sen så baka ho tolv styckna bulla utå den där degen, å dom la ho opp på spiseln. Å sen skulle ho ta en sån där bulle var måne å använda, när ho baka. Men iblann så räckte inte dagga te, utan då to ho å skummade i källa mä hanna. Men de skulle bara vara missommarnatta. Vi frågte'na en gång, om de inte gick lika bra en annan natt, men då sa ho: »Nää, si vattnet blommar inte mer än den här natta». (Larsson, Ermundeby, St. Åby.)

3. Gastar och gengångare.

77. När di skulle bränna brännvin förre i tiden, så skulle di ha ett mänskeben i kära, för att brännvinet skulle bli riktit bra. Å då va de e flicka, som gick te körrgårn en torsdaskväll å hämta sej ett gravaben. Å ho va så mörkrädder så. Men de va ett lärben, ho hadde tatt. Å sen fick ho allri vara i fre, för karn som hadde rått om benet han gick ijämter'na jämt å skrek.

Långer å storer va han, för han hadde vatt grenadjär i tin. Å vart ho gick, så följde han ätter å skrek: »Itt, itt, itt», skrek han, otäcken. Å flicka ho va alldeles förskrämd. Henneses mor har talt om'et för mej. (Mor Andersson, Stava.)

78. När små barn fick kikhosta, så skulle di dricka ur ett människoben. De va en kar som hette Kristoffer. Å hanses barn fick kikhosta, å gumma ho gick te körrgårn å to ett ben. Men kärnga ho do, å sen vart de ett liv, så de va förskräcklit varenda natt. Di kom å dro å'en täcket, när han lå i sänga. (Smeden Pettersson, Stava.)

79. De kan di då inte trygga mej, att de inte finns såna där gengångare. De va hemma i Fagerhult. De va en gubbe, som hette Lorin, som va döer på dan. Å på natta, de va månljust, så fick ja si'en. Han kom förbi fönstret i tocken där stråpipahatt. Å ja kom inte ihåg, att han va döer, utan ja sa te far, ja lå breve far: »Far, Lorin kommer, de ä la oppedags». — »Tyst pojke», sa far då. (Erik Carlsson.)

80. Di där lyktegubba, de sa di förre, att de va såna som hadde flytt råstena i tiden, så di fick ingen ro ätter döden. (Smeden Pettersson.)

81. De va en gammal gubbe, som skulle gå hem, å då kom de en sån där lyktegubbe, å han lyste honom änna hem te stuva. »Å då sa ja», sa gubben, »tack ska du ha, för du har lyst mej, å här ska du få en slant», sa han. »Å lyktegubben han to slanten förståss», sa han. (Jonas Petter i Toretorp.)

82. Men de ä säkert, att di som har gjort nåt orätt, di får ingen ro i grava. Inte för de ja har sitt nåt, men ja har hört. För en gång när ja va hos mi syster i Ösjösockna,¹ då gick ja mäna i skogen, när ho skulle mjölka. Å då hörde ja, hur de dro, precis som mä e järnkeja. »Va ä de», sa ja. »Å, bry dej inte om de», sa syster mi. »Så där hörs de varenda kväll.» De va la förståss nån lantmätare, som hadde gjort nåt orätt. (Smeden Pettersson.)

83. Mi mors morfar, han hette Åström, han va kyrkevaktare i Äby. Å han va ute på julafta å skulle få brö i gårda. Å han gick hem på kvällen, han va fäll lite dragen också kanhända. Men när han kom te körka, så fick han si, att de lyste därinne.

¹ Ösjösockna = Odeshög socken.

Han tänkte, att han hadde försinkat sej riktigt, så han gick in. Å då va körka full å folk. Men så fick han si en bekant, som va döer inte så långt förut. Å den han vinka åt'en, att han skulle gå ut. Å han språng, å slängde igen döra ätter sej. Men då va di ätter honom allihop, å de blev ett sånt tumlamult*; å di rev i klära på'n, så han va tvungen å kränga å sej kappa, annars hadde di la tatt kol på'n. De va la »gastemässa» di kaller, som han hadde stört. Å te å mä prästen, som sto på predikstolen, va döer. Å kappa den hitta han sen, å ho va precist sönnernoppader. (Erik Carlsson.)

84. De va i min barndom, ja de va la före min ti, de skulle vart en sån där myling nerlagd i e bytta här. Å då hadde de kommet en resande, å bytta hadde kummet framtrillanes, å så hadde de skriket:

»Bena ä lång,
å bytta ä trång,
ta ur pinnen!»

Å han hadde taget ur pinnen, å då hadde de kommet en ut å faret te lufta. (Staf.)

85. Oppe på Kolhulta ägera på ett gärde, där skrek ett spätt barn varenda kväll. De har mi doter talt om. Ho tjänte där.

86. När ja va i Rogslösa, så skulle ja å bror min gå å ta krabber en kväll. Å på vägen så gick vi in i e laa å la oss en stunn. Rätt va de va, så kom de en kar å ställde sej i dörra å titta på oss. Så sa han: »En korter å en långer. Ja ska gå ätter mi hackepicka** å jämna å dom lite», sa han. Men då va de vi, som la bena på ryggen å gnodde. (Smeden Pettersson.)

87. Hemma våran märr ho va så svetter om mörna när vi kom ut i stallet, så svetten rann ur bringa på'na, alldeles som ho hadde gått i kongsskjuss. De sa di va mara, som hadde ridet'na. Men grannens han hadde bunnet två lia över si märr, så ho vart inte riden. (Johannes Månsson, St. Äby.)

4. Gårdsrå och tomtar.

88. Tomta, jaa, en sån de hadde di i Rassmark. Han hålldes i stallet. Å di kunne få si'en, när di gav hästa nattfor. De va

* tumlamult = tumult (folketymol.).

** hackepicka = näbbyxa.

en liten grå en, som va som en fira, fem års pojke. Men di måste allti sätta ut gröt å mjölk te'n var kväll, för han skulle äta sej mätt. Men så gav di'en ingen mat en ti, för di ville la bli å mä'n. Men då drog han ifrå dom fort¹ å allting. (Johannes Månsson.)

89. Ja va neråt Söråsen; där bor e kärng, å den kärnga ho va dega* neråt Kråksery, å där hadde di en tomte. Å den han regerte så. Potatessäcka dom flytta han ut på gårn. Å grisen han fick stryk utå'n å språng å skrek på gårn, men di såg ingen som slog'en.

90. Neråt Röksocken där va de en dräng, som tjänte hos en gubbe. Å den gubben han hadde tomte. Så sa gubben te drängen: »När du tar ner fort,¹ så ska du lämna kvar en bit». — »Va ska de tjäna te», tyckte drängen. »Fort¹ de går nog åt så mycke som finns». Men när han va sta å to ner sista hötappen, så fick han sej en örfil, så han visste inte te sej på en långer stunn. De va tomten de, förstås. Men drängen han fick brått å lägga tebakars hötappen.

91. Å mia ällre syska di va ute på en odlad mosse, vi hadde, å skulle plocka rover. Då fick di si en liten gubbe i röer toppluva. Men syster mi ho börjte läsa Fader vår, för de hadde ho hört skulle va bra. Men sen såg di ju inget mer. (Erik Carlsson.)

92. Ja såg en tomte en gång, å den såg ja här jämter nye vägen. Han va liten, å grön mössa hadde han. Mor mi å ja å så en syster, vi skulle gå å hälsa på en bror; han bodde nere i Gränna. Då när vi kom ve länsgränsa, så hadde syster blitt ätter, å vi stannte å vänta på'na. Då kom de en farande över vägen, så de va så de rök ätter'n. (Smeden Pettersson.)

5. Skogsrå.

93. Joo, farbror å en dräng, han va också skött,** di skulle gå å skjuta orra; de va när di spelte om våra. Å då när di kom fram, så ställde di ifrå sej bössera å la sej, för de va inte så dags än. Å farbror han somna, men drängen höll sej vaken.

¹ fodret.

* dega = deja, lagårdspiga.

** skytt.

Då kom de fram ett fruntimmer å ställde sej ve bössera. Först to ho tag i farbrors bössa, å så ställde ho tebakars'na, sen to ho drängens bössa, å så ställde ho den. Sen såg drängen, hur ho ställde sej å blåste i farbrors bössa. Sen somna drängen, men han hadde knappt hunnet å somna, förrn han vakna ve, att ett skott small. Då va de farbror, som va oppe å hadde skjutet en orre. Så han fick tur, han. (Klein, Ödeshög.)

94. Å en annan gång skulle han skjuta en orre. Å orren han föll, men han reste sej igen. Å då försto han, att de va nåt galet mä'n. Å då fick han si, att orren hadde ett pannespjäll framför sej, å de va flera hål i'et. »Men då to ja å kasta silver i bössa», sa farbror, »å då gick de bra». (Klein.)

95. Å en gång skulle han skjuta en hare. Å di fick skjuta en fem, sex skott på'n, men haren han föll inte ändå. Då försto di, att de va nåt galet. Men då to di å la silver i bössa, å då gick de förstås. Men när di to opp haren, så va de ett par kolade spinnestickestumpa, hopabunna mä en silverhank, de va hele haren, de. (Klein.)

96. Skogsrå, jaa, de har de la funnets. Fruntimmer så granna å vackra, som har visat sej. Men de finns inte nu. Åska har la slajet ihjäl mycke sånt där i skogen. (Kristoffer Sköld, Alvastra.)

97. Men rå de finns de. För vi gick en kväll, ja å ett par te, å skulle skjuta orra, när di spelte ute på Helveteskärret i Motala-sockna. Å de va förbjuen ti då. Å när vi hadde gått en bit, så mötte vi ett fruntimmer. Men allri ett ord sa ho, å inte vi heller. Men vi hadde inte gått långt, förrn vi mötte e te. »Tusan hakar», svor Kalle te, »va ska alla könera va ute å ränna för i kväll». Di såg snygga ut, di där fruntimmera, men de va de, att vi såg dom bara som di gick förbi, sen så va di försvunna. Men sen skulle vi skiljas åt å gå åt olika håll. Då small de ett skött. Å de va från Kalles bössa, men han hadde inte rört ve'na, varken ve hannen eller nåt annat. »Nä», sa han, »i kväll ä de bara skit ute, så de ä la bäst vi går hem». (Smeden Pettersson.)

98. »Helgemässesommar» kallar di en ti i november, då de brukar vara vackert vär. Ja vet, far min han talte om: Di va ute å skulle skjuta tjäder. Å di satt å tände opp å satte bössera ve ett trä. Å då kom de fram en te bössera. De va en utå dom,

som hette Sven Annersa. Å hanses bössa to han å pissa i. Å sen försvann han. Men Sven Annersa han fick skjuta först, han.

99. De va fågel, orra i synnerhet, som di inte kunne få nåt skott på. Men de påstog di, att om en sköt på dom en söndasmöra å så svor på dom, så skulle inget skott ta på dom sen. (Nero.)

100. De va ett folk i Stave, som »Väva-Tilda» tjänte hos. Å di hadde sia kor oppe i berga. Di hadde e lita fé, som körde hem kora, när di skulle mjölka. Å ho va så skön, den där, men när ho vände sej om, så va ho ihålier. Om kvälla så lämna di e lita skvätt i bytta. Men om möra så va bytta så skurader å finer så. (Fredrik Johansson, Stava.)

6. Sjörå och näck.

101. De va en oppe i Rogslösasocken, som hette Pelle Karlholm, som di sa hadde lärt sej spela utå Näcken. Han spelte alla möjlia instrument. Han kunne blåsa flöjt på ett yxeskaft. Ja, sannerligen, ä inte de sant, för ja hörde't själv! De va på ett slättaöl, som han spelte. Di ba, att han skulle spela näckepolska. Å sannerligen, hadde inte bror hans tatt ifrån'en fiolen, så hadde allihopa, som va där, dansat i sjön. (Smeden Pettersson.)

102. Ja vet, när ja va pöjk nere i Lommaryd markensplass, där va de en, som hette Gustaf Ryd, som di sa hadde lärt sej utå Näcken. Di skulle ha lekstuva en lördaskväll. Si di hadde de förre. Å då ville prästegårdsdränga gå dit mä. Men prästen han sa: »Jaa, ja vet inte, om ja vill, att I ska gå te den där lekestuva», sa'n. Men då va de en hjälpepräst där, å han sa, att han skulle gå mä, han. Men di som va där den kvällen, di gick lä allri på nån lekestuva mer, för så lett va de! Gustaf Ryd va där å spelte. Å di som stog, så di kunne si unner armen på'n, när han spelte, di fick si nåt, så di titta nog inte dit mer. Di ville inte säja, va de va, men de va så lett, så di glömde't aldri. Rättarn berättat'et för mej, han. (Smeden Pettersson.)

103. Å fordomtida så sa di, att de va dom, som gick å lärde sej spela utå Näcken. Då satte han sej (Näcken) unner e bro, där som de va rinnande vatten. Å bara di gick, så spelte han, men så fort di stog stilla, så teg han. (Johannes Månsson.)

104. Far han gick allti å fiskade mycke, å tog krabber. Å

då hörde han Näcken spela. Så fort han stannte, så teg han, men när han gick, så börjete han å spela igen. (Smeden Pettersson.)

105. Bror min va ute å skulle meta abborra en gång i sjön. Å då satt de en gubbe breve. Å bror min han fick så mycke abborra, så de va förskräcklit. Men sen så försvann gubben, å då fick inte bror min nära flera abborra.

106. Då ja va barn, så såg ja ett fruntimmer i en båt ute i sjön. Di såg'na flera gånger, för resten. Å rätt va de va, så gjorde ho som ännera, ho dök å kom opp på ett annat ställe. Ho va så grann å vacker, ja minns'et så tydligt. Men sen så har ja allri inget sitt. (Johan Johansson, Stava.)

107. De va en gubbe här, som va ute på lakafiske. Å då kom de opp en gås ur hålet å gol te, så gubben vart förskrämdert å tänkte: »Här ä allt nåt rackartyg i farten. De ä la bäst te gå hem». För han tänkte, att de va Lindgren, som spöka. Si han hadde dränkt sej i sjön där. Men gubben hadde inte kommet långt, förrn han fick sej en örfil, så han hölt på å ramla ikull. De där de va la nåt trolltyg förstäss. (Smeden Pettersson.)

108. Här bortåt ä en sjö som heter Järplången, där di sa att de va en kärng. Ja, morbror han så'na. Ho hadde röer spetseluva,* när ho stack opp huvet.

109. Å ve samma sjö va di ute å fiska en gång. Å di hadde två skepp ute. Å då när di skulle lägga ut nota, så fick di si e lita vallflicka. »Va fisk I får, farbror», sa ho. »Tig du», sa gubben. Då försvann ho. Men de vart ett ovär, så de va förskräcklit. Å ingen fisk fick di i nota. Men de va la mäst ett sjöra, de där; de va inga rikti flicka. (Erik Carlsson.)

7. Spöken och syner.

110. I Munkery i ett brygghus oppe ve dammen, där va de orolit för jämnan. Å där va de en dräng, som hette Pelle, å han våga mä dom, att han skulle gå in dit på julafta. Å han gick dit, men han kom inte igen mer. Då gick di ut flera stycken för å si ätter, va de hadde blitt å'n. Men när di kom i närheten å brygghuset, så hörde di en röst, som skrek: »Pelle ä inte

* spetseluva = toppmössa.

plockader än». Å då vart di förskrämda å gick sin väg. Men Pelle han kom allri igen.

111. De va en som hette Ville Tolv, som slo ihjäl en garvare ve Vreta. Han stog bakom en ek å vänta på garvarn. Eka står där än ida. Å sen berätta han, att, när han gick ifrå Gränna, si han bodde där, ifrå de han gick ifrå Gränna, så hadde han en svarter katt i sällskap. Å katten han stog breve'n bakom eka, också, när han slo ihjäl garvarn. Men sen försvann han.

112. Joo, spöken å tocke där de finns de, för de har ja sitt. De va, när ja va ve Motala verksta. Vi va förstäss förbjudna te fuska å ha nåt annat arbete breve unner arbetstin, men vi brukte ändå i smyg göra en del arbeten åt bönnerna. Då va de sent en kväll ja skulle gå mä binsel åt krittera te en bonne, som hette Adel i Askareby. Men när ja kom te Daln, te e mörk gata där, så fick ja höra röster. Å ja gömde mej förstäss, för hadde ja blitt upptäckter å antastader mä å ha fuskat, så kunne ja blitt utschaktader,* eller straffader rent utå. Så ja tog å gömde mej bakom en buske där. Då fick ja si, att de kom sex man, å alla va di huvulösa, å di bar ett lik emella sej. Å prata gjorde di, men ja kunne inte höra, va di sa.

113. Men jag tror, att vår Herre har åska för sej för te ta kol på spöken å sån där usselhet. (Smeden Pettersson.)

8. Bergtagna.

114. De va e i min ungdom, som di sa vart bergtagen. De va ut ve en gård, som heter Södra Bråten. De ä ett stort berg där. Å ho va borta i tre dar, sen kom ho igen. Di hadde behållt'na där i berget å hadde velat haft'na te å äta, men när ho inte ville äta, så hadde di inga makt mä'na. Ho hette Britta-Stina, den där, å ja va ju bekanter mä'na. (Staf, Ödeshög.)

115. Oppe i e äng ve Bulleboberget där ska de ha vatt e piga, som vart bergtagen.

116. I de här Oxaberget, di kallar, där va de en kalv, som va borta i åtta dar för far min. Å han sökte ätter'n överallt. Men te slut så gick han fram te berget å slo på't mä en påk, för han va inte rädder å sej. Å så skrek han: »Om I har kalven, så

* utschaktader = avskedad.

ta ut'en», sa han. Då gav de te ett dån i berget, så de va så att . . . Men besynnerlit nog, kom inte kalven hem te gårn på samma gång som far! Men han hadde ett sår på bogen, som allri blidde lekt. Å far han trodde så säkert, att han hadde vatt bergtagen. (Smeden Pettersson.)

9. Troll och jättar.

117. I Örberga körka där ska de hänga ett trollben i koret. Å de va stort, så de va som de värsta karbann. Å de där trollet de skulle åska ha slatt ihjäl ute på Örberga gårde. Men ja vet ju inte, om de va sant. Nog hang de nåt där, men ja vet ju inte, om de va ett trollben. (Smeden Pettersson, Ödeshög.)

118. När di hadde fått barn, så hadde di en massa orninger för sej. Då skulle di hugga en kniv över dörra å bränna krut, för att inte trolla skulle komma å byta bort dom. De va inte längre bort än i Slangery, där hadde di en bortbyting. Han va över förti år, när han dog. Å de syntes ju, att han inte va riktier. Han vart fuller mä skabb, å idiot va han, stackarn. Han fick sitta i knät på modern å få mat, fast han va så gammal. Å e flicka hadde di me, som di trodde va bortbyting. Å di ville, att di skulle gi'na vigevin*; si då skulle ho dogat, om ho inte hadde vatt riktier. Si, di tålde inte sånt där vin. Men modern ville inte bli å mä'na. (Erik Carlsson.)

119. De va ve Ölandsberga i Småland ve den här sjön (Vättern), nära flicker va ute å skulle plocka halla. Å då fick di si e så grann å vacker fröken, som satt på en sten, å ho hadde rett ut sitt långa hår, å de va så gullgult å blankt så. Å ho kamma å hämta på sitt långa hår. Å så breve sej hadde ho brett ut en massa å gullkejer å grannlåt. Men flickera di sa: »Nu ska I få si, att de blir oväder riktit. Å di hadde inte gått långt, förrn åska börja å gå, så de va alldeles förskräcklit. Å åska slo ner precis på samma plass, där ho hadde suttet.

120. De va en gubbe nere i Åsa i Grännasocken, som gick å högg ve i skogen. Å en da så mötte han ett litet fruntimmer, som va så grant å vackert. Å ho ba'n att han skulle göra en gressel å e raka åt'na. »Men då ska I lägga de ve eran huggekubbe,

* vigevin = nattvardsvin.

när de blir färdit», sa ho. Jaa, han gjorde i orning sakera åt'na å la dom ve huggekubben. Å morron ätteråt så va gresseln å raka borta, men då lå e lita brökaka i stället där. Å han to brökaka, å di hadde'na länge, men sen åt di opp'na, å ho smakte bra. Sen en da så fick han si nåt, som låg på marka; å han to i'et förståss. Men sen ätteråt så gick han i skogen igen en da, å då mötte han'na igen. Å då sa ho: »Farbror ska inte röra ve sakera, som vi lägger ut; men nu när farbror har rört ve't så får farbror behålla't, men farbror får inte göra om'et». Å gubben han to di där sakera å lät prästen si på dom; å prästen han skickte dom te en gullsmå, å gubben han fick la en flera hunnra kronor för'et, så han vart riker. (Fredrik Johansson.)

121. Bror min han såg sån där skit i yngre dar. Di va ute å leta kriterer i skogen en da. Då fick han si en gubbe, som satt högt på en sten, han va så branter så ingen kunne klättra opp på'n en gång. Då sa han te mor: »Ska vi inte fråga den där, om han har sitt te kora». — »Hocken», sa mor. »Den där gubben», sa han. Men ho såg ingen, men han så'n. (Erik Carlsson.)

122. Ja, de fanns mycke sånt där förre, men nu har di huggt ut di store skoga, så di har ingenting å hålls i. Å åska slår la ihjäl mycke sånt där också. (Fredrik Johansson.)

123. Den här Alfred i Valsbäck, han hadde en tocken där spirtuss. Han va riker, så de va förskräcklit. Å när dotra skulle gifta sej, så på kvällen så börja de raka oppe på vinna, där di hadde sia saker, alldeles ryslit. De va så en kunne tro, att hunna va där oppe å åt opp så mycke som fanns. Å di gick opp, men di så ingenting. Men te slut så sa Alfre: »Ja ska la gå opp ja», sa han. Å sen vart de tyst. De va la spirtussen, som vart orolier förståss, för han hadde la inte fått nån mat. (Smeden Pettersson.)

124. De va ett troll, som bodde i Rögavel, å så va de ett troll i ett berg ve Söderköping, de minns ja inte va de hette. Å så skulle de bli bröllop, brua va från Rögavel, å brugummen va från de där berget ve Söderköping. Då tyckte folket, att de kunne vara bra te få slut på trolla i Rögavel. Å då to klockarn i Strå å gick dit mä dopevattnet. Han hadde vatt på ett barne-dop. Å han ställde sej bakom dörra där i Rögavel. Å då när di gick förbi mä en ölekättel, så to han å slo i dopevattnet. Å sen när trolla hadde drucket, så vart di så dana, så di rök ihop

å slo ihjäl varandra allihop. Utom ett, å de va e gammal käring, som hadde gömt sej i bakeungen. Men då skulle klockarn si ätter, om allihop va ihjälslagna, å då hitte han kärnga. »Va i alla tider, ligger I där», sa han. »Jaa, de gör ja», sa ho, »å ja har bott här i Rögavel, mens sju ekeskoga har vuxet opp å rottnet ner», sa ho, »men allri har ja vatt mä om ett sånt liv». — »Ja, har I levt så länge», sa klockarn, »så kan I allt va teress å dö», sa han, å så to han å sköt ihjäl'na. (»Väva-Tilda».)

125. Ja, i Gränna körka, där har di en kalk, som ä tagen från ett berg. De va en dräng ifrå Vretaholm, som va ute å körde timmer en vinter. Å när han körde, så hörde han en gång, att de sa: »Hu, de ä så kallt!» — »Fryser du», sa drängen, han va inte buskablyger han. »Du ska få låna mina vanta». Å han kasta ifrå sej vanta. Sen om julen så tyckte han, att han skulle si ätter, va de va för nåt i berget. Å då kom di ut å bjö'en dricka ur en kalk. Men han to å kasta't bakom sej över hästlända, så skinnet de vart svett där. Å sen så re han iväg i sporrstreck, å trolla ätter. Å då hörde han, hur di roppte på Enfotingen. Han skulle la vara värst te löpa, han. Men så va de en röst, som skrek: »Vanta, vanta, vantavän! Ri inte vägen den håle, utan åckern den kråle!»* Å då re han över åckern, å där kunne inte trolla följa ätter, för si den va körsärjader. Å så kom han fram te körka, å då börjte klockera å ringa, å då hadde inte trolla nån makt länger. Å den kalken, som han hadde mä sej, den finns i Gränna körka än ida. (Smeden Pettersson.)**

126. De va en jätte, som sto på Grännaberget å skulle hoppa över te Västergötland. Men så hadde jätten en hustru mä, å ho kunne inte hoppa så långt. Då to jätten å la ut e törva i sjön, å de vart Visingsö. (Johansson i Djurledet.)

127. De ä en storer sten, som ligger nära Åby körka, å den sa di, att den va kastader utå en jätte ifrå Omberg. Si, han ville krossa körka förståss. (Kristoffer Sköld, Alvastra.)

128. När di hadde tajet den där kyrkklocka från Rögavel te Rogslösa körka, då så kasta jätta en sten på körka, men i de-

* *kråle* lär betyda, att åkern var »korsärjad», d. v. s. plöjd kors och tvärs.

** Jfr härmed sägnen (och visan) om Ljungby horn och pipa, vidare Nyland, h. 6, s. 22, nr 30.

samma så börjte klockera å ringa, å då orka han inte fram mä sten.

129. Di sa att de va en drake oppe i en hage, vi hadde, som di kallte för Björnmarka. Å han hadde sølver, som han vakta, sa di. (Smeden Pettersson.)

10. Lokalsägner och sagor.

130. Joo, si, drottning Omma de va en hunn. Ho ligger begravnen på Hjässen unner en bänk. Joo, si de va, när konga va ute å reste. Då hadde di sagt, att de första djur, di mötte, de skulle bli kong. Å då mötte di en hunn. Å då vart han kong. (Stava-gumman, Omberg.)

131. Hälle källor:

Hälle de va en gård här på berget. Å en sönda skulle Jons döttra i Hälle gå te körka. De va Tollsta körka. Å då vart di mördade utå sin bror. Å sen rann de opp tre styckna källor där på plassen. Men di brukte komma te körka var sönda, så prästen han vänta på dom. Men te slut to han opp te ingång:

»Jons döttra i Hälle
söver alltför länge.»

(Johansson i Djurledet, Omberg.)*

132. I Rögavelsgrotta där ä de en oxe bunnen, å när han ryster på sej, då skakar hela berget. (Stava-gumman.):**

133. Hälle källor:

Dä va tre frökner ifrå Stocklycke. Å di skulle gå te Väver-sunna körka. Å di vart myrdade här ve Hälle källor. Å sen rann de opp e källa. (Stava-gumman, Omberg.)

134. Han har la hört om den där kongen, som vart myrdader här, kong Sverker. Han skulle åka te julotta i Tollsta. Å då vart han myrdader utå kusken. Han va lejder utå annra mänsker. Å då när di for te julotta, så to han besslet å slo ihjäl'en. De va allt en kusk de! Såna där kuska de skiter hunna i Smålann elva på kärrelasset! Å sen så sa han, kusken, för te fri sej, att

* Jfr härmed folkvisan om Per Tyrssons döttrar i Vänje.

** Jfr härmed sägnen om »urkon» vid Sommen.

den, som hadde gjort'et, den skulle di ta å sänka ner i bly. Å de va han, som hadde gjort'et, si. Å di to å sänkte ner'en i en kättel mä bly, ve en klokekläpp sänkte di ner'en. Usch vale! Å de står tre stena på Alvastra gärde, som kätteln va ställder på. Har han inte sitt de? (Stava-gumman.)

135. Vätterns vatten de ä så lättörllit, för de ä tårvatten. De va en trollrottning, som grät så förfärlit, så Vätterns vatten skulle bestå utå hennes tåra. (Fredrik Johansson.)

136. Lankarebrona ve Vastena ho ä byggd utå små illaka.* De va en präst i Örberga, som hadde svartkonstbok, så han kunne få veta, va han ville. Men hur de va, så va de nåt, som han inte hadde reda på. Han va i Vastena å predika. Då skickte han drängen ätter boka. När han kom ett stycke på vägen, så har de kommit fram så ryslit fullt, som frågte honom ätter arbete. »Ja», svarte han, »kan I bygga bro över Vättern, så får I la arbete». — »Nää», tyckte di, »de räckte inte all sten i Omberg te en gång», tyckte di. »Ja, då kan I la bygga e bro över den här bäcken», sa drängen. Jaa, de skulle di göra då. Å de geck mä en sån rykane fart, så när drängen hadde hämtat boka å va på väg tebakars te Vastena, så va bron färdi. Då sa drängen ätter prästen: »Va ska vi ge dom i lön nu?» — »Jaa», tyckte prästen, »ta e tunna ärter å häv ut ätter dom, så di får e ärta vann». Men di va så fullt, så ärtera räckte inte te ätter dom alla, utan de va en, som blev utan. Då gick han te bron å tog dän den sten; som han hadde satt dit, så de vart ett stort hål. Å tänk, de ä lögn, att di har kunnat täppa igen hålet sen. (Smeden Pettersson.)

137. De där ätter drottning Omma skulle ha vatt en hunn, de hadde allt gumma Staf fått om bakfoten. De va en annan historia, de. De va en, som di kallte för kong Racka. Folket dyrkade en hunn som kong, å han ligger begravnen unner en sten på Hjässen. (Johansson i V. Djurledet.)

138. De ä e äng här, där de ä stenkulla. Men de ä nog inga grava, utan de tror ja ä sen dröttning Hackas ti. Si, ho delte ut hacker ätter folket, för att di skulle hacka opp en jordebit, å så lite sä, som di skulle så i. (Smeden Pettersson.)

* små illaka = smådjävlar.

139. *Bartels håla på Visingsö:*

Battel va en trollkar på Visingsö. Men han gjorde så mycke rackartyg för Visingsöborna, så di ställde sej en annan trollkar, som va likre än Battel. Å han räckte ut en käpp åt Battel å sa åt'en: »Ta tag i'en!» Då fastna högra hanna på Battel. »Slå te mä annra hanna», sa han. Då fastna den me. »Sparka te'n», sa han då. Så fastna föttera me. Sen va Battel bunnen, å då to di'en å la'en i hålan på en oxehud. Å utå den hua skulle han få äta ett hår vart år. Å när han hadde ätet opp alla håra, så skulle han få stå opp ur sin grav. Men så la di linneköl* i botten på grava. Å så skulle han få ligga där, tills linneköla blidde opprutna. Då sa han:

»Hår å år de går,
men linneköl di ruttnar allri.»

Men härom året hadde han ätet opp håra så han hadde fått en fötling** ren, å då skratta han, så hela öna riste. De va la för en tretti år sen. Så säjer di, att om Battel får sin hud torr, så ska bonnen få in sin så torr. Så Bartolomeus-dagen ä en bemärkelseda här ve Vättern. (Johansson i V. Djurledet.)

140. »Skäggs håla» kallas en liten urholkad gång under en sten vid Gamla Grännavägen i Sunneryd i Ödeshögs sn. Längre ner ligga de s. k. Skansaberger. Om hålan förtäljes följande sägen:

De va när kriget kom gående mot norr. De kom söderifrån å gick mot norr. Å före kriget re de e häxa. Å ho satt å åt på ett tuppalar, å så sa ho: »De här ska räcka, tess ja kommer te Stockholm», sa ho. Men då va de en gammal knekt, som hette Skägg, han hadde lagt sej på lur i den där håla. »De blir vi la allt två om», sa han, å så sköt han häxa. Si, han hadde laddat mä vitt krut som inte small. Men sen, när kriget kom opp i backen, så välte hela ekipaget å di slog ihjäl sej alla, som satt i. De va befälhavare, de, förståss. (Klein, Ödeshög.)

Enligt en annan sagesman skulle hålan ha fått sitt namn därav, att soldaterna brukat raka av sig skägget där, när de skulle ut i krig(!).

* lindkol.

** fötling = benflikarna på en hud.